

Васюк Ю.А.,
аспірант
(Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького)

ОСОБИСТІСТЬ У ПРОСТОРІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР

Проблеми людської унікальності, особистісної індивідуальності та ідентичності особливо актуальні в ХХІ столітті, адже масова культура, стандартизація способу існування більшості людей здатні нівелювати творче й неповторне в кожній людині. У періоди, коли водночас із перетвореннями в соціальній та економічній сфері суспільство здійснює потужний уніфікувальний освітній, психологічний, культурний вплив на особистість, виникають кризові явища ідентичності особистості, адже соціальні чинники (колективне в спільноті людей) суперечать особистісним (індивідуальним для кожної людини). У цій ситуації актуалізується культурфілософський аналіз такого феномену соціокультурного простору сучасного суспільства як особистість у порівнянні з ситуацією попередніх епох.

Перспективам розвитку сучасної освіти у контексті суспільства, яке трансформується, присвячено праці провідних зарубіжних і вітчизняних науковців: інноваційні тенденції в освіті детально досліджені Ж. Аллаком, Н. Бурбулесом, Б. Гершунським, А. Джуринським, П. Фрейре, М. Фулланом та ін.; необхідність переосмислення світоглядно-ціннісних основ сучасної української освіти обґрунтовано у працях П. Гуревича, С. Клепка, В. Кузя, І. Прокопенка, М. Романенка; ефективні моделі організації освіти проаналізовано у творах Ж. Гебзера, Г. Герасимова, В. Гинецинського, С. Гончаренка, О. Іонові, О. Кульчицької, П. Підкасистого, В. Сластьоніна, Т. Шамової та ін. Водночас нині бракує комплексних досліджень специфіки трансформаційних процесів в українському освітньому просторі, недостатньо вивченими є шляхи і засоби впливу активних суспільних перетворень на особистість як компонент і суб'єкт освітніх процесів.

Незаперечною здавна є істина: освіта – один із основних чинників трансформації українського суспільства, запорука його

входження у світовий соціокультурний контекст, а модернізація освітньої системи передбачає здійснення цілого комплексу заходів, який слугує механізмом переведення галузі на якісно новий рівень. Процес реформування освіти зорієнтований першочергово на вдосконалення змісту навчання, зміну навчально-методичного забезпечення, перебудову організаційних структур та оновлення моделей навчальних закладів. Більш глибокі перетворення й функціонування всієї сучасної освіти з неминучістю призводять до зміни взаємозв'язків між її окремими елементами, а також до виникнення інноваційних освітніх структур.

Цілісність і стійкість освіти, ефективність її функціонування в умовах суспільних трансформацій може бути збереженою шляхом створення спеціального механізму забезпечення безперервності освіти й підтримки її функціонування в перехідний період, що передбачає розробку антикризових заходів, здатних максимально елімінувати негативні наслідки можливого розбалансування усієї сфери. Важливим при цьому є забезпечення ефективної взаємодії національної освіти з освітніми системами інших країн з метою збереження наступності освіти в країні на фоні розгортання основних тенденцій розвитку міжнародного освітнього простору.

Трактуючи «освіту» як одну з найширших філософських категорій, що має цілісну, поліфункціональну та полісмыслову структуру, український учений С. Гончаренко підкреслював: «Освіта виконує три важливі функції: людинотворчу – забезпечення певного рівня знань, грамотності, стану емоційно-вольової сфери, поведінкових орієнтацій, готовності до виконання різних соціальних ролей, видів діяльності тощо; технологічну – забезпечення «бази життя», формування навичок і вмінь трудової, громадської, господарської, професійної діяльності, розвиток комунікативності в різних видах діяльності тощо; гуманістичну – виховання людей у дусі миру, високої моральності, культури, розуміння пріоритетів загальнолюдських цінностей (життя, праці, самої людини, природи тощо) ... сьогодні під терміном «освіта» розуміють спеціальну сферу соціального життя, унікальну систему, своєрідний соціокультурний феномен, який сприяє інтелектуальному розвитку кожної особистості».

Загальновідомим є факт, що всі види соціальних відносин в сучасній освіті організовуються у відповідності з чіткою системою правил (норм), тому в окресленому контексті свого значення набуває смислова впорядкованість як важлива умова забезпечення адекватності освітнього простору. Освіта як джерело різнопланового культурного досвіду є специфічною сукупністю впливів. Елементи культури у відповідності з цілями і завданнями навчання, виховання, професійної підготовки тощо також перетворюються в освітній ресурс. Як сукупність можливостей успішного опанування необхідного соціального досвіду, локальне освітнє середовище відображає комплекс конкретних умов, що дозволяють оптимізувати процес взаємодії і взаємовпливу в освітній сфері, при цьому кожна умова становить відповідний ресурс; чим більшою є кількість фрагментів культури, які будуть перетворені в освітній ресурс, тим впливовішим буде освітній простір і багатшим – ціннісний спектр кожної людини в ньому.

Розвинені ціннісні орієнтації – ознака зрілості особистості, показник її соціальної адаптованості. Найважливішими ціннісними орієнтаціями сучасної особистості є патріотизм, гуманізм, творчість, відповідальність. Стійка й несуперечлива сукупність ціннісних орієнтацій визначає такі якості особистості, як надійність, вірність певним принципам та ідеалам, здатність до вольових зусиль в ім'я своїх ідеалів і цінностей, активність життєвої і професійної позиції, наполегливість у досягненні мети.

Формування системи ціннісних орієнтацій особистості в сучасній освіті стало сьогодні предметом пильної уваги й різнопланового вивчення. Дослідження подібних питань особливого значення набуває в періоди суспільних змін, оскільки саме з цими періодами пов'язані кардинальні зрушення в розвитку ціннісних орієнтацій, що забезпечують функціонування освіти як інноваційної або істотно оновленої системи, надають визначального впливу спрямованості особистості, її активній соціальній позиції.